

autem magis, ipsique Apostoli gladio utebantur. * Nec negotium faciunt objecta loca. Siquidem *D. Matthæus* tam de levi injuria loquitur, quam illa, quæ futura esset religionis causa, *D. Pauli* autem verba tantum ad vindictam pertinent; sunt enim sic vertenda: *Vos non ulciscentes*, quemadmodum contextus docet.

CAPUT XXIV.

De societate generatim.

DCXXIV. Quoniam in statu naturali conato quisque perfectæ suæ obligationi satisfacit actionibus negativis, sive abstinentia ab alterius læsione, evidens est, ut durante primæva hac æqualitate, ac libertate, in qua eadem erant omnium jura, ac obligationes, nemo *jus perfectum* habeat in actiones aliorum positivas, & quæ in faciendo consistant. Quare si nobis competant hujusmodi jura, necesse est, ea hypothetica esse, atque superaddita.

DCXXV. Nihil acquiritur sine sufficiente titulo ac modo, ergo nec *jus perfectum* & affirmativum in personas. Modus autem acquirendi originarius ad res, quæ nullius sunt, pertinet. Ex quo fit, ut homines, qui naturaliter jura habent æqualia, *jus* in alios homines perfectum & affirmativam non ad-
qui-

* Cf. *Grot. l. c. III. s. 3.*

quirant, nisi modis derivativis, pacto scilicet, vel lege, quibus porro & *tò unius* in *tò alterius* transfertur, & primæva naturalis libertas, sive independentia, & æqualitas limitatur.

DCXXVI. Quum status, in quo duo vel plures finem aliquem communem obtinere conantur, *societas* generatim dicatur, inde consequitur, ut in omni societate opus sit, *α*) communi aliquo fine, *β*) unione quadam voluntatum, quæ ad illum tendant, *γ*) unione virium, sive mutuo adjutorio, *δ*) negotiis socialibus, quibus socii tanquam mediis, ad scopum propositum utantur.

DCXXVII. Et quia societas particularis & adventitia est status, in quo homo jus perfectum & affirmativum in hominem habet ad communem finem conjunctis viribus obtinendum, jura autem affirmativa in personas vel pacto, vel lege acquirantur, in promptu est, cur societas in *pactitiam*, sive *voluntariam*, & *legalem*, seu *necessariam* dividatur.

DCXXVIII. Uti jura & fines sociorum sunt diversissimi, ita & societates in plurimas abeunt formas; sed quia lex non præcipit, nisi, quod bonum est, pacta vero irrita sunt, si facultas paciscendi moralis desit, conficitur, societates veri nominis justas & licitas esse debere, non vero illicitas & injustas.
L. 57. D. pro soc.

DCXXIX. Quæcunque autem sit societas, focii qua tales unam voluntatem habere, &

conjunctis viribus ad eundem finem contendere debent, & idcirco quædam obligationes, & quædam jura cujuslibet societatis propria cogitantur. Et jam tenemus causam, cur omnis societas tanquam una *persona moralis* respiciatur; quæ ratione aliorum, qui de societate non sunt, jura sua naturalia libertatis & æqualitatis facta recta retineat.

DCXXX. *Salus societatis est non impeditus progressus ad ejus finem consequendum, ipse autem finis quatenus obtinetur, commune bonum dicitur; quamobrem quilibet socius communi bono studere obligatur ex fine & pacto societatis æstimando, ita quidem, ut in societate voluntaria, in qua jura & obligationes sociales pacto extendi vel restringi possunt, primario pacti, dein finis socialis in subsidium dumtaxat sit habenda ratio.*

DCXXXI. Inde autem colligimus principium cognoscendi jura & obligationes sociales esse societatis finem; omnes vero leges sociales in illa universali propositione contineri: *Fini societatis convenienter vivas.*

DCXXXII. Qui jura non competentia sibi in alium adrogat, vel qui impedit, quo minus homo jura etiam acquisita exercere possit, fit lædens; igitur socii duplici se lædunt modo, I. si unus majora prætendat jura, quam ex fine & pacto societatis fuerunt translata, aut II. si alter alterum in exercitio jurium

concessorum impediatur, & sic suæ obligationi haud satisfaciatur.

DCXXXIII. Atque in utraque specie, si res in abstracto spectetur, habet læsus jus cogendi lædentem, ut læsio cesset, vel etiam discedendi a societate; fieri tamen potest, ut vi pacti, vel finis societatis alia ratio & modus fuerit determinatus, quo quisque socius jura sua persequatur, qui porro erit etiam servandus.

DCXXXIV. Libertas sociorum naturalis quoad eas tantum actiones diminuitur, circa quas vi societatis obligationem contraxerunt, contra vero in iis, in quibus ut socii spectari nequeunt, ipsis adhuc status ac libertas naturalis remansit; quare socii in negotiis, in quibus ut socii considerari non possunt, invicem jure utuntur naturali, & bono etiam proprio privato licite invigilant.

DCXXXV. Si contingat officia socii erga se ipsum cum officiis erga societatem collidi, posteriora præferre oportebit, quia bonum majus bono minori, & bonum totius bono partis præponderat, eaque est naturæ Auctoris voluntas, ut ad id semper, quod perfectius est, enitatur.

DCXXXVI. Et sane qui in societatem coiverunt, id etiam polliciti sunt; nam sic malum certum, quod erat positum in insufficientia ad finem, cum malo incerto atque remoto commutarunt; denique, si socius bonum
pro-

proprium bono communi anteferet, obligationem socialem perfectam violaret, ac jus belli tribueret focis, inde vero majoris adhuc infelicitatis periculum subiret.

DCXXXVII. Leges sociorum eo non pertingunt, ut aliquid contra officia Deo debita præcipere valeant; eo igitur in casu officia erga socios non præirent.

DCXXXVIII. Societas, quæ ex aliis societatibus tanquam partibus coaluit, est *composita*, sin minus, *simplex*; igitur sicut focii se habent ad suam societatem simplicem, ita se habent societates simplices ad compositam, & hinc membra societatis simplicis obligata sunt, 1.) ut actiones suas ad commune bonum societatis compositæ dirigant, 2.) ut in collisione boni societatis simplicis cum bono societatis compositæ illud tanquam medium huic veluti fini postponant.

DCXXXIX. Porro societas sine imperio est *æquatoria*, *æqualis*, cum imperio *rectoria*, *inæqualis*, igitur in societate inæquali adest dependentia ab alterius arbitrio, sive *subjectio*, nec non *inferior*, sive subditus.

DCXL. Quia in societate æquali non est imperium, negotia socialia ex natura societatis & ex communi voluntate determinari debent; quam quum in singulis negotiis obtinere sit difficillimum, consequens est, ut ab ortu societatis tam media, quæ semper eodem modo ad finem societatis requiruntur, quam va-

lidum consentiendi modum, in reliquis negotiis nondum determinatis, communi voluntate definire oporteat.

DCXLI. Quia vero impossibile est de omnibus futuris circumstantiis cogitare, quotiescunque novæ emergunt species, quæ pro bono societatis decidendæ sunt, opus est, ut id consensu omnium, ad normam antea statutam, sufficienter declarato perficiatur.

DCXLII. Declaratio voluntatis socii facta societati de eo, quod communi consensu definiri debet, *votum dicitur vel suffragium*. Estque 1.) vel affirmativum, vel negativum, 2.) vel categoricum, vel conditionale, 3.) vel expressum, vel tacitum, 4.) vel deliberativum, vel decisivum. Et prout vel omnes socii idem volunt, vel vero dissentiunt, vota quoque sunt 5.) vel unanimia, vel diversa, hæc autem 6.) majora, minora, paria.

DCXLIII. Quando socii votis inter se collatis determinant, quid fieri, vel non fieri debeat, tunc *concludunt*, unde intelligitur, unanimia semper concludere, nunquam paria, nisi antea esset definitum, ut unius personæ votum vincat, aut ut valeat *calculus Minervæ*. Secus rem vel forte decidere, vel si res moram ferat, novam consultationem instituere licebit.

DCXLIV. In societate una est voluntas, quæ quum per plura motiva determinetur, in dubio vota majora concludere debent, ut res in-

veniat exitum, nisi aliter ab initio placuerit, veluti ut adsint duæ tertiæ. Et quia unusquisque suum iudicium pro meliori & veriori habet, vota non ponderare, sed numerare necesse est.

DCXLV. Si tres vel plures sociorum sint sententiæ, & curandum sit, ut negotium finiatur, illa vota plus valere debent, quibus pauciora adversantur, & quum sequi non liceat, quod plurimis placet, id erit sequendum, quod displicet paucioribus. Quod si rem, in qua fundamentum habet societas, non omnes æqualiter participant, vota erunt æstimanda in ratione ejus, quod unusquisque participat, tunc enim unus pro pluribus sociis computatur.

DCXLVI. Qui votum ferre *non potest*, is jus non habet exercendi suffragium; & qui *non vult*, siquidem præsens sit, expresse ei renuntiat, si autem absens, renuntiat tacite, nisi id alteri committat; igitur jus absentium præsentibus adcrefcit.

DCXLVII. Leges sociales præscribunt media in finem communem idonea. Igitur 1.) nulla societas sine legibus stare, & nullius salus sine legum custodia conservari potest. 2.) Singulus quisque socius tenetur universis legibus societatis parere. 3.) Quicumque recipitur in societatem, se hujus legibus submittit, vel expresse, vel tacite.

DCXLVIII. Pactorum valor pendet a contra-
hentium voluntate, si igitur societas sit me-
re pactitia, poterit illa vi libertatis naturalis
sociales leges tollere, mutare, aliasque sur-
rogare, & ita singuli quidem focii legibus
obligantur, non autem universi; quare etiam
a societate, sive ad certum tempus, sive ad
dies vitæ inita, communi consensu recedere
poterunt.

DCXLIX. Atque hoc de societate æquali. Quæ
vero societatis inæqualis jura sint & obligatio-
nes, hisce positionibus includimus. I. Im-
perans habet jus perfectum determinandi
actiones permissas subditorum, sive *potesta-*
tem, ex fine tamen & pacto dimetiendam.

DCL. II. Huic potestati porro parendi ob-
ligatio correlata est, ne secus inutile sit impe-
rium, & ideo cessat libertas naturalis quoad
actiones, in quas imperanti qua tali jus com-
petit. III. Potest igitur imperans subditis le-
ges ferre, & media omnia ad finem hunc ne-
cessaria adhibere, hinc leges sanctione pœnali
munire. Sed, quia tamen harum legum vis
ab ejusdem pendet arbitrio, illas etiam muta-
re & tollere potest, atque adeo ipse ab earum
obligatione est immunis.

DCII. IV. Non autem eidem licet leges
alias condere, quam pro bono societatis com-
muni, nec leges conventionales pacto consti-
tutas violare. V. Qui se subjicit ad tempus,
is libertatem tantum suspendit, qui vero pro
sem-

semper imperio se submittit, libertatem alienat. VI. Quum pacta sint servanda, nec imperans indistinctim se abdicare imperio, nec subjectus se ei subtrahere poterit altera parte invita.

DCLII. Imperium, quod solummodo natura & essentia societatis restringitur, est *absolutum*, quod vero etiam ab accidentalibus pactis accipit modum, *limitatum*, seu *temperatum* vocatur; quod si in actiones permissas omnes subditorum atque eorum res competat, est *despoticum*.

DCLIII. Unum despoticum imperium ab altero haud differt specie, in eo enim subditis nil pro bono privato facere licet; sed differt *limitatum*, infinita enim sunt pactorum genera, quæ translationi imperii adjici possunt. Et quia in imperio *temperato* non omni renuntiatur libertati, societas hujusmodi quoad ea, quæ juri imperantis non subsunt, ut societas *æqualis* quidem spectanda est, modum tamen, qui ab initio placuit jus suum persequendi, societas partialis egredi non potest.

DCLIV. Nulla cadit obligatio in actiones physice vel moraliter impossibiles, ergo nec *imperium*, quorsum & actiones mere internæ pertinent, si de hominis imperio sit sermo. Porro imperium in actiones tantum permissas se exserit, nequaquam vero id jus est de vita & substantia subditorum disponendi pro arbitrio, igitur a *dominio* imperium distingui debet.

DCLV.

DCLV. Si subditus obligationi non satisfacit, imperantem lædit, dat itaque illi jus cogendi & malum cum actione injusta copulandi, quod *pœna* est strictius sumpta. Hæc ad omnes læsiones tam dolosas, quam culpofas pertinet, non vero ad eas, quæ nequeunt imputari.

DCLVI. Societas est persona moralis, quæ ratione non sociorum originetenus statu naturali utitur; itaque non modo juribus universalibus, veluti conservationis, æqualitatis, independentiæ, sed etiam particularibus & acquisitis gaudet, eaque, ut reliqui homines, mediis proportionatis tueri potest.

DCLVII. Quemadmodum societas pacto, vel lege nititur, ita iisdem modis cessat, si nimirum desinat legis & obligationis ratio, aut nexus pactitius dissolvatur.

CAPUT XXV.

De societate conjugali.

DCLVIII. A jure sociali generatim ed examen specialium societatum transimus, quæ quoniam sunt innumeræ, hic non nisi de tribus simplicibus I. *conjugali*, II. *parentali*, III. *herili*, dein IV. de una, quæ ex his nascitur, *composita*, familiæ scilicet, seu *domestica* pro instituto nostro agemus; ut postea civitatis obligationes penitus suo tempore intelligi possint.